

BARNAFRID - NATIONELLT KUNSKAPSCENTRUM

BARN OCH UNGAS RÖSTER

En handbok för delaktighet och inkludering

INNEHÅLL

INLEDNING	3
BAKGRUND	4
Barn och ungas deltagande i olika faser	5
EN MODELL FÖR MENINGSFULLT DELTAGANDE	11
Delaktighet och inkludering i tre delar	12
1 Förberedelse	13
2 Genomförande	18
3 Återkoppling	27
AVSLUTANDE ORD	28
BILAGOR	29
REFERENSER	33

INLEDNING

Den här handboken vänder sig till dig som i ditt arbete möter barn och unga, eller har som mål att påbörja ett arbete tillsammans med barn och unga för att öka deras delaktighet. Handboken ger dig svar på varför du ska inkludera barn och unga i din verksamhet och hur du kan göra det i praktiken. Modellen bjuder in till ett aktivt medskapande och presenterar sex steg, från uppdrag och analys till utvärdering och återkoppling, med avsikten att inkludera och göra barn och unga delaktiga som partners i arbetet. Modellen är anpassad till barn och unga mellan 12 och 18 år.

I Barnafrids uppdrag ingår att synliggöra och analysera skillnader mellan barns utsatthet utifrån ett tydligt jämställdhets- och barnrättsperspektiv. Det ska särskilt framgå hur Barnafrid på ett lämpligt sätt tar tillvara och synliggör barn och ungas synpunkter och erfarenheter. Modellen är framtagen inom ramarna för Barnafrids arbete och bygger på influenser från deltagande aktionsforskning, Public and Patient Involvement (PPI) och barndomssociologi. Den har testats och anpassats utifrån genomförda workshops tillsammans med barn och unga inom

forskning på Barnafrid samt genom Barnafrids ungdomsråd som har bidragit med förslag och testat metoder för att väcka barn och ungas intresse för delaktighet och inkludering. Vid tidpunkten för denna utgåva av handboken pågår fortfarande arbete för att anpassa modellen för yngre barn, unga vuxna samt för barn och unga med funktionsnedsättning.

Barnkonventionens artikel 12 slår fast att alla barn och unga har rätt att vara inkluderade i beslut som rör dem. Vår förhoppning är att handboken ska inspirera dig till att låta barn och unga bli medskapare i frågor som är relevanta för din verksamhet och dem själva, på ett tryggt och säkert sätt.

Linköping oktober 2024

Natalie Söderlind, utredare Barnafrid

BAKGRUND

Barn och ungas deltagande i olika faser

I enlighet med Barnkonventionens ramverk ska barn och unga inkluderas i frågor som rör dem och göras delaktiga i hela processen (Alderson, 2000). I sak handlar det om att fokusera på deras uppfattningar och förståelse av den värld vi lever i (Sommer et al., 2010). Det deltagande synsättet handlar om att arbetet utförs ”med” eller ”av” deltagarna, snarare än ”till”, ”om” eller ”för” dem. Utifrån grundtanken att barn är experter på sina egna liv med olika upplevelser och erfarenheter om hur det är att vara ung idag (James, 2007).

Ett arbete tillsammans med barn och unga kan genomföras i olika faser. Deltagarna arbetar tillsammans i olika processer mot ett gemensamt mål, som är förankrat i en värdegrund baserad på respekt och meningsfullhet (Chawla, 2001). De blir då inkluderade som aktörer i sina egna liv, med kompetens och samma rättigheter som vuxna (Shier, 2001, Sinclair, 2004). Deltagandet kan se olika ut beroende på var i processen arbetet befinner sig. Flera forskare har pekat på olika sätt för att bygga och främja delaktighet (Hart, 1992, Shier, 2001).

Harts delaktighetsstege var ett av de första försöken att mäta och beskriva deltagande. Stegen omfattar åtta nivåer; tre nivåer av icke-deltagande i form av manipulation, dekoration och symboliskt deltagande, samt fem nivåer med ett alltmer aktivt deltagande. Stegen för aktivt deltagande går från lägsta meningsfulla deltagande till det högsta där beslutsfattandet delas med vuxna. Modellen kom senare att utökas av Shier. Han presenterar ett praktiskt verktyg för att främja barns deltagande genom fem nivåer, där varje nivå kan utvärderas utifrån grad av respekt och meningsfullhet:

- 1** Barn ska lyssnas på.
- 2** Barn får stöd i att uttrycka sina åsikter och synpunkter.
- 3** Barn involveras i beslutsfattande processer.
- 4** Barn delar inflytande över beslutsfattande.
- 5** Barn delar ansvar över beslutsfattande.

Ett annat sätt att dela upp delaktigheten är: konsultativt, kollektivt eller att barn och unga själva leder arbetet (Lansdown, 2011).

1

Konsultativt deltagande

- Vuxna leder och startar processen.
- Vuxna hanterar processen.
- Barn och unga bjuds in för att ge förslag på utveckling.

Exempel: Regeringsförslag för policyer, lagstiftningsändringar eller andra rapporter.

Vilken nivå kan eller önskar din verksamhet arbeta med?

2

Kollektivt deltagande

- Större grad av partnerskap mellan vuxna och barn.
- Vuxna initierar samarbetet men arbetar med barn som partners.
- Barn och ungas självstyre ökar under en viss tidsperiod.

Exempel: Rådgivande grupp av barn och unga som fungerar som referensorgan och stöd.

3

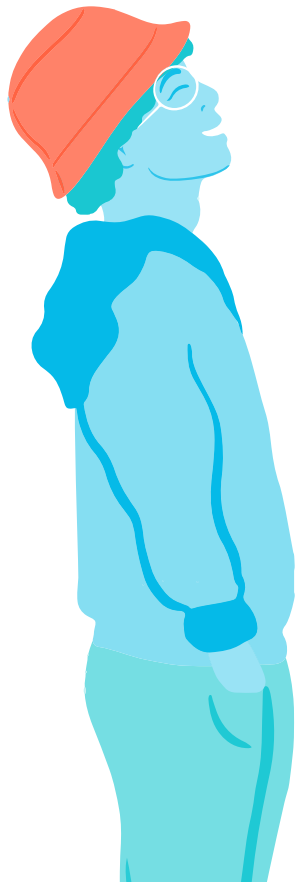
Barn och unga själva leder arbetet

- Utrymme och möjlighet för barn och unga att identifiera frågor som berör dem.
- Barn och unga initierar själva aktiviteter och tar hand om beslutsprocesser.
- Barn och unga får stöd i att göra egna val eller skapa egna strukturer eller organisationer, för att kunna avgöra vilka frågor som är viktiga.
- Vuxna får roll som mötesledare och stödperson, så att barn och unga kan fokusera och hitta egna lösningar.

Exempel: Inrättande av ungdomsråd som fritt kan arbeta och ta sig an egna uppgifter.

Att arbeta tillsammans gör det möjligt för barn, unga och vuxna att lära sig nya saker i en process, där barn och unga kan påverka både sina egna och andras liv. För individen kan det även leda till stärkt självförtroende och välbefinnande samt vara ett tillfälle att växa som person (Fargas-Malet et. al., 2010; Larkin, et al., 2014; Larkins, 2022).

Det gemensamma arbetet kan till exempel handla om att:

- Identifiera och/eller prioritera frågeställningar.
- Skapa och bidra innehållsmässigt till frågeformulär, broschyrer eller rapporter.
- Analysera data.
- Medverka i rådgivande organ/barnråd/ungdomsråd.
- Genomföra ett fältarbete.
- Bidra till att sprida ett framtaget material.

Etiska principer för barn och ungas delaktighet

Innan arbetet påbörjas tillsammans med barn och unga är det viktigt att arbetet utgår ifrån barn och ungas rättigheter. Vi utgår här ifrån FN:s nio etiska principer för barns delaktighet (United Nations, 2009). Dessa principer hjälper dig att förbereda nödvändiga steg i arbetet tillsammans med barn och unga.

1. Informera

Att informera handlar om vikten av att ge barn och unga information. Det kan vara i form av muntlig eller skriftlig information om workshopen, hur material kommer att samlas in och delas.

2. Frivilligt

Kom ihåg att det ska framgå att det frivilligt att delta, en viktig avvägning som vuxen är att uppmuntra barn och unga att delta utan att de upplever sig tvingade, särskilt när det gäller barn som vanligtvis inte bjuds in. Att delta frivilligt innebär också att ett barn kan avbryta sitt deltagande när som helst, utan att förklara varför.

3. Respektfullt

Allas åsikter ska behandlas med respekt, både av dig som vuxen men också av övriga deltagare. Gruppen kan gemensamt sätta upp ramar för hur den ska främja en miljö av respekt, omtänksamhet och en jämlik inställning till varandra.

4. Relevant

För att kunna vara delaktiga behöver barn och unga få relevant och tillgänglig information om ämnet som ska behandlas, både för att förstå varför frågan är relevant för dem och varför vi frågar efter deras tankar och idéer. De ska också få möjlighet att identifiera frågor som de själva anser är relevanta och viktiga.

5. Barn- och ungdomsvänligt

Vuxna som arbetar med barn och unga ska vara lyhörda för deras behov. Lyhördheten omfattar alltifrån lokaler till arbetsmetoder som är anpassade och tar hänsyn till individuella behov, förmågor, ålder och mångfald. Att ge barn och unga möjlighet delta i planeringen är ett sätt att säkerställa att arbetsmetoderna är barn- och ungdomsvänliga och samtidigt skapa goda förutsättningar för ett meningsfullt deltagande.

6. Inkluderande

Kom ihåg att varje barn är en egen individ och att inget barn får diskrimineras under sitt deltagande. Metoder och förhållningssätt ska vara anpassade på ett sätt som tillåter alla att delta på lika villkor. Du som vuxen behöver också kunna hantera eventuella maktobalanser, i den mån det är möjligt.

7. Utbildning

Du som ska arbeta tillsammans med barn och unga bör ha grundläggande förståelse om varför barn och unga ska göras delaktiga och hur. Det innebär att kunna upprätthålla ett arbete utifrån principerna i detta avsnitt. För att tillgodose barns rättigheter ska även barn och unga ha tillgång till utbildning om det specifika ämne som är relevant för verksamheten.

8. Tryggt och säkert

Vuxna såväl som barn ska ha kunskap om att säkerhet och skydd mot skador har tagits i beaktande. Ansvaret omfattar att vidta försiktighetsåtgärder för att minimera risken att barn och unga utnyttjas under arbetets gång, eller att det uppstår negativa konsekvenser av deltagandet. Det ska finnas en uppdaterad och relevant plan med rutiner för orosanmälan med mera (se sida 14). Innehållet i planen ska förmedlas till både deltagarna och all annan relevant personal, samt till vårdnadshavare om deltagaren är under 15 år.

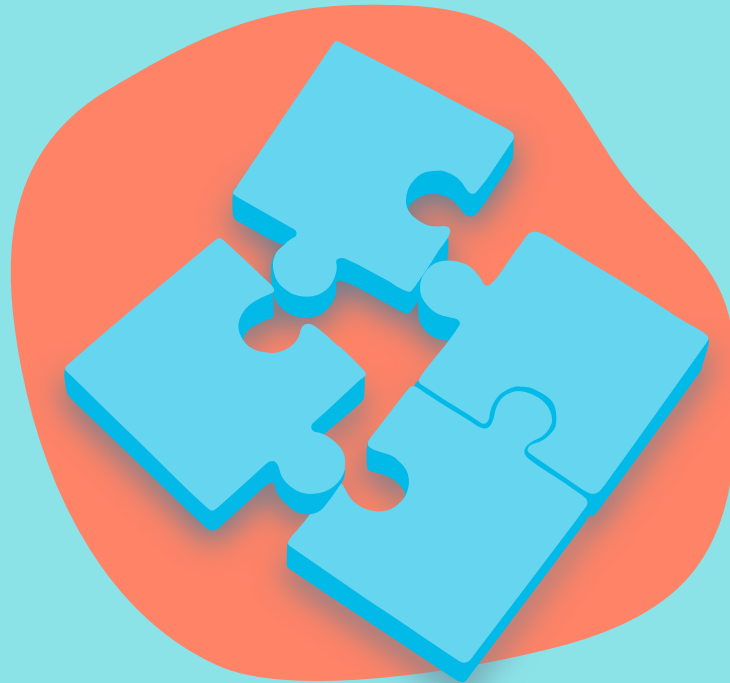
9. Ansvarsfullt

Att ge barn och unga återkoppling är en grundläggande princip för deras delaktighet. De ska få information om hur de kommer att få återkoppling på sina bidrag och processen dit. Deltagandet bör inte ses som en enskild händelse, utan ska istället följas upp under hela arbetsprocessen. Detta görs med fördel för att även ta reda på om ytterligare anpassningar är nödvändiga. All återkoppling ska ges på lämpligt sätt och i dialog med deltagarna.

KOM IHÅG!

- ✓ **Syftet med barn och ungas deltagande** ska beskrivas tydligt, muntligt såväl som i skrift, och vad deras deltagande bidrar till.
- ✓ **Det ska framgå att deltagandet är frivilligt**, att de när som helst kan avbryta utan att förklara varför.
- ✓ **Allas åsikter ska behandlas med respekt** av samtliga som medverkar.
- ✓ **Deltagandet ska vara relevant**, det vill säga handla om ämnen som är relevanta för barn och unga.
- ✓ **Deltagandet är barn-/ungdomsvänligt**. Metoder och information ska vara anpassade efter ålder, mognad och behov (till exempel tolkning och kommunikationsstöd).
- ✓ **Deltagandet ska vara inkluderande**. Alla ska tillåtas delta, oavsett hudfärg, etniskt ursprung, språk, religion/övertygelse, kön, sexuell läggning eller funktionsnedsättning.
- ✓ **Deltagandet ska stödjas av utbildade vuxna**. Det innebär att de som arbetar med barn- och ungdomsgrupper ska vara utbildade i att leda barn och unga.
- ✓ **Deltagandet ska genomföras** på ett **säkert och riskminimerande sätt**.
- ✓ **Deltagandet ska vara ansvarsfullt**. De vuxna har ett redovisningsansvar gentemot gruppen. Deltagarna ska få återkoppling på sin medverkan och efter den kan gruppen kliva i mål.

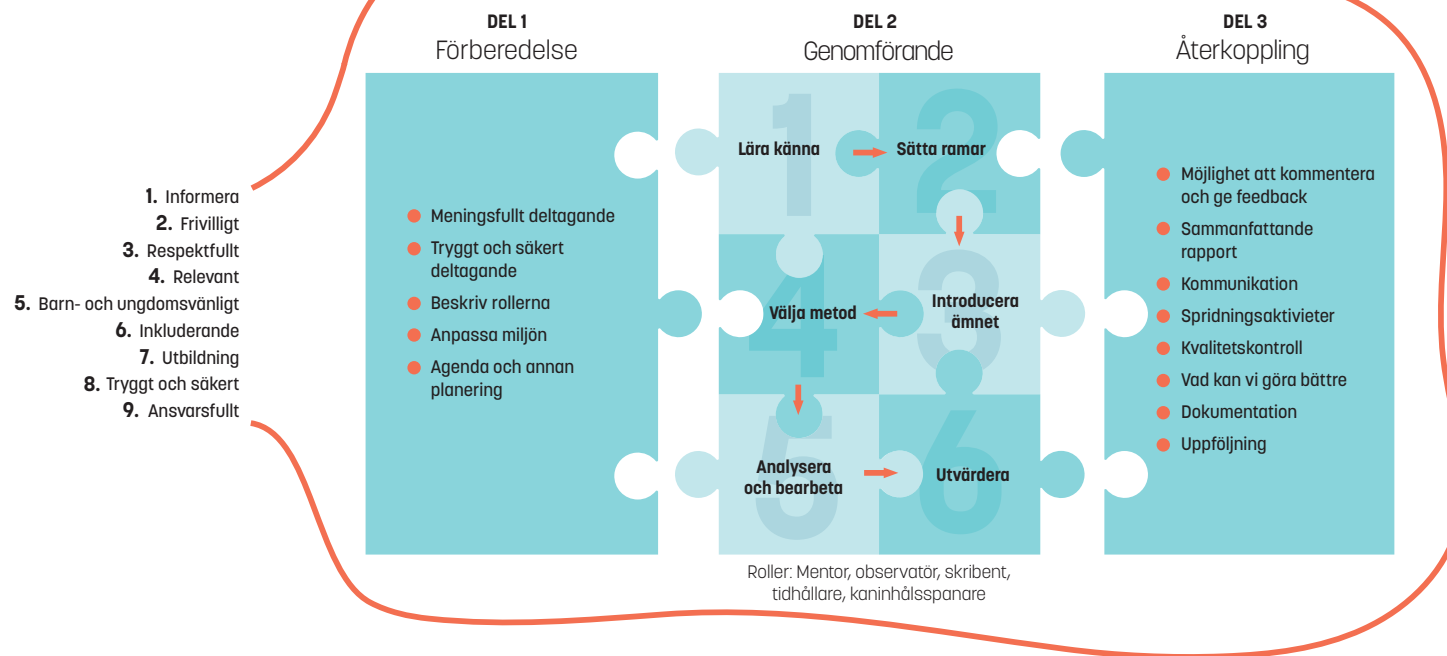

BARN OCH UNGAS RÖSTER - EN MODELL FÖR MENINGSFULLT DELTAGANDE

Delaktighet och inkludering i tre delar

Modellen för barn och ungas delaktighet och inkludering är influerad av aktionsforskning och medforskning, Public and Patient Involvement, barndomssociologi och erfarenheter från den ideella sektorn. Modellen beskriver hur arbetet kan gå till i praktiken i tre delar; **förberedelse**, **genomförande** och **återkoppling**.

Baserad på FN:s nio principer om barns delaktighet

Skapad av Laura Korhonen och Erica Mattelin, 2023.

1 Förberedelse

Meningsfullt deltagande

Det är viktigt att planera barn och ungas deltagande noggrant. Ett meningsfullt deltagande kräver eftertanke för att säkerställa att det är användbart och bidrar med nytta, såväl för verksamheten som för barn och unga själva.

För att skapa förutsättningar för ett meningsfullt deltagande, bör du tillsammans med din arbetsgrupp diskutera följande frågor – före ert arbete startar:

DISKUTERA!

- 1.** När kommer barn och unga att inkluderas? Från start, under eller efter genomförandet?
- 2.** Kommer de få möjlighet att vara med och påverka eventuella frågeställningar, metoder och resultat? Hur hanterar vi eventuella meningsskiljaktigheter?
- 3.** Kommer det finnas möjligheter att ge stöd utifrån varje individs behov, förmåga och intresse?
- 4.** Kommer barn och unga med funktionsnedsättning och/eller med tolkbehov ha möjlighet att delta?
- 5.** Hur kan vi dela information så att barn och unga själva kan diskutera, föra fram sina åsikter och fatta beslut?
- 6.** Hur kan vi arbeta för att få till en jämlik maktbalans i arbetet?
- 7.** Hur kan vi erbjuda barn och unga kompensation?

Tryggt och säkert deltagande

För att kunna erbjuda ett tryggt och säkert deltagande behöver verksamheten ha fastställda rutiner för de anställda som kommer att arbeta tillsammans med barn och unga. Om verksamheten redan har en plan för detta, se till att vara påläst om rutinerna. Saknar verksamheten en plan behöver följande rutiner komma på plats:

GDPR

Utdrag ur belastningsregister gällande verksamhetens samtliga anställda. Polisen tillhandahåller en blankett på sin webbplats [polisen.se](https://www.polisen.se).

Tillvägagångssätt vid orosanmälan. Socialstyrelsen har information om orosanmälan på sin webbplats [socialstyrelsen.se](https://www.socialstyrelsen.se). Vid fall där ett brott har begåtts, polisanmäl alltid.

Om något hänt. Ta reda på eller skapa rutiner för att kunna rapportera incidenter och risker på just din arbetsplats.

Hantera personuppgifter i enlighet med dataskyddsförordningen (GDPR). Säkerställ att det finns rutiner för hantering av bilder och uppgifter om barn och deras vårdnadshavare. Se exempel på integritetspolicy vid Linköpings universitet på webbplatsen [liu.se](https://www.liu.se).

Beskriv rollerna

Inför workshopen är det bra att se över roller för arbetet och hur de ska se ut. Diskutera hur olika roller kan anpassas för att göra barn och ungas delaktighet så stor som möjligt.

Samtliga roller kan vara i rörelse, det är således inte enbart du som vuxen som kan ha rollerna nedan. Våga lämna över stafettpippen och låt deltagarna bestämma vem som leder, antecknar och gör vad i arbetet.

Några exempel på roller som kan vara bra att överväga är:

Mentor - den som leder workshopen.

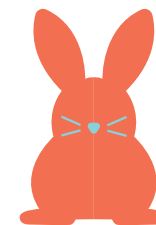
Observatör - den som säkerställer att alla får komma till tals.

Skribent - den som ser till att föra anteckningar.

Tidhållare - den som håller koll på tiden, när det är dags för en paus, fika och/eller lunch.

Kaninhålspanare - den som ser till att gruppen kommer vidare till nästa ämne och inte fastnar i ett ämne för länge.

Anpassa miljön

Att anpassa miljön där själva arbetet med barn och unga ska ske är ytterligare en del av förberedelserna. Nedan går vi igenom de saker som är bra att ha på plats inför själva genomförandet.

Lokal

Lokalen ska vara barn- och ungdomsvänlig. Det ska finnas plats för deltagarna att röra sig i rummet, vara nära till toaletter och möjligt att komma in i lokalen med barnvagn eller rullstol. Det kan även vara bra att ha tillgång till matsal eller liknande samt ett rum där den som behöver dra sig undan kan göra det. Tänk efter om det behövs ett rum där medföljande personer kan vänta. Ta särskild hänsyn till behovet att anpassa för barn och ungas säkerhet, såsom brandsäkerhet eller risk för fallolyckor.

Personresurser

Vi rekommenderar att alltid ha minst tre vuxna personer på plats. En person som leder deltagandet, en som observerar arbetets tillvägagångsätt och en person som kan hjälpa till om det uppstår behov av extra stöd under arbetets gång. Behoven kan se olika ut beroende på storlek av grupp, ålder och särskilda behov.

Inkluderande

Det är viktigt att tänka igenom vilka särskilda behov deltagarna kan ha. Att vara inkluderande innebär att barn som har funktionsnedsättning, behov av tolk eller andra alternativa kommunikationssätt har möjlighet att delta i arbetet på lika villkor som övriga deltagare.

Information

Barn och deras vårdnadshavare ska få en skriftlig och/eller muntlig information om deltagandet. Barn och unga ska få lättillgänglig information och både deltagare och vårdnadshavare ska kunna ställa frågor för att kunna ge ett informerat samtycke.

Samtycke

Alla som önskar delta i grupperna ska ge sitt samtycke. Det kan se olika ut beroende på barnets ålder. Ska du arbeta tillsammans med ungdomar som är 15 år och äldre kan de ge sitt eget samtycke. Är deltagaren under 15 år ska vårdnadshavaren samtycka till att barnet medverkar. Av informationen ska det framgå tydligt att det alltid går att återkalla ett samtycke närsomhelst, utan att behöva förklara varför. Om träffarna äger rum på annan plats än hemmiljön, där det saknas vuxna som har kontakt med vårdnadshavare, bör du oavsett ålder även inhämta kontaktuppgifter till närpersoner. Detta för att vara förberedd i händelse av att barnet eller ungdomen blir sjuk under sitt deltagande, eller att det uppstår en nödsituation.

Kompensation

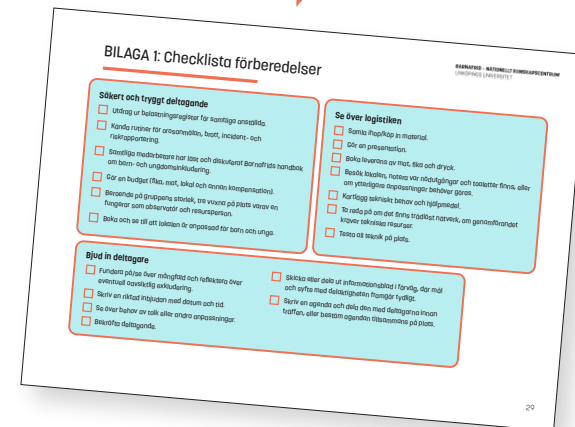
Man måste fatta ett beslut om eventuell kompensation för de som deltar i arbetet. Betalningen kan exempelvis ske i form av arvodering eller presentkort. Det kan även handla om att kompensera för eventuella resor, liksom fika, lunch och middag beroende på arbetets längd. Kom ihåg att all form av betalning kan variera utifrån skatteriktlinjer. Ta reda på vad som gäller för just er verksamhet.

Etikprövning

Om barn och unga involveras i forskningen bör ett beslut gällande behov av en etikprövningsansökan fattas (Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter, 2014, lag 2003:460 om etikprövning av forskning som avser människor). Arbetar du med att inkludera barn och unga i annan verksamhet än forskning, är det dock lika viktigt att fundera över om ett tillstånd bör sökas för att säkerställa att genomförandet är etiskt granskat.

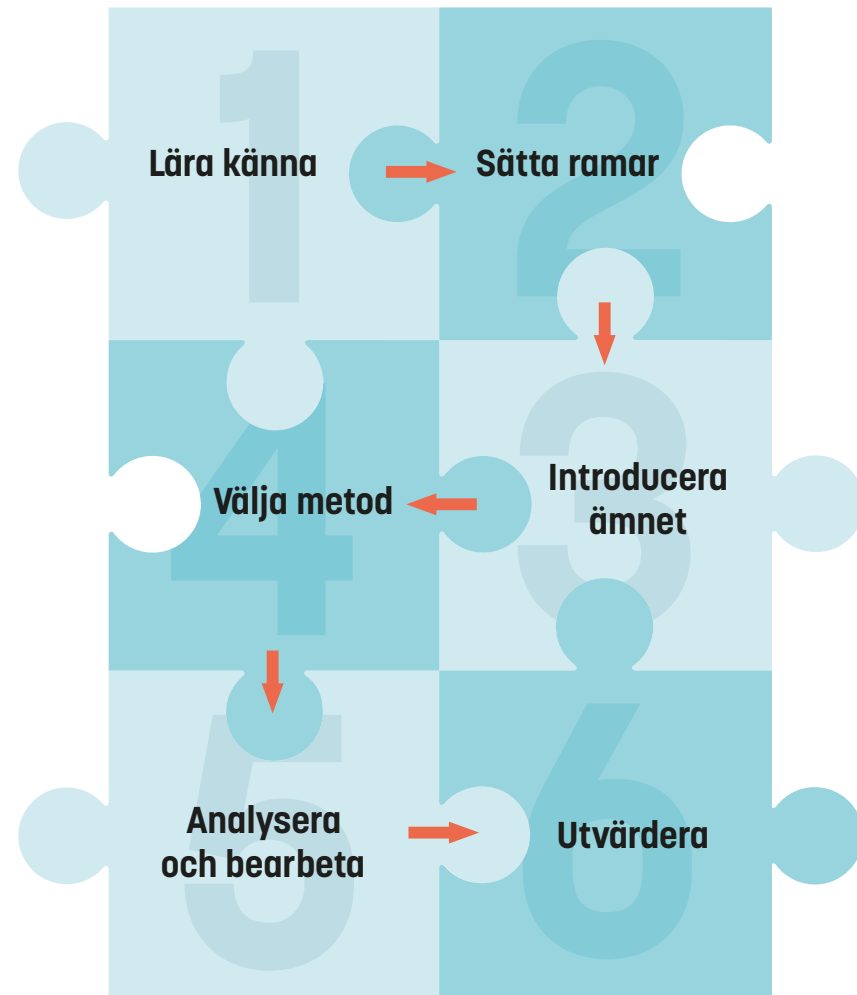
En checklista för förberedelser finns i bilaga 1.

2 Genomförande

Med alla förberedelser på plats är du redo att genomföra en workshop tillsammans med barn och unga. Modellen består av en workshop i sex steg, där du får förslag på övningar, metoder och arbetssätt som du kan inspireras av i ditt arbete. Vårt råd är att du utför samtliga steg vid varje tillfälle som du träffar en grupp för första gången. Om du därefter träffar samma grupp kontinuerligt kan du anpassa stegen och även hoppa över vissa steg.

DEL 2 Genomförande

Lära känna

Oavsett om gruppen är nya för varandra eller inte handlar det här steget lika mycket om att deltagarna ska lära känna varandra som att lära känna dig.

TIPS!

Se till att du som vuxen deltar i leken, så att deltagarna kan lära känna även dig!

TIPS PÅ ÖVNINGAR

Isbrytaren - tre påståenden

Tidsåtgång: Cirka 10 minuter

Gruppstorlek: 2–10 personer

- Ge deltagarna fem minuter att skriva/tänka på tre påståenden om sig själva. Två ska vara sanna och ett ska vara påhittat.
- När fem minuter har passerat låter ni någon i gruppen säga sina påståenden. Därefter ska de andra gissa vilket som är påhittat.
- Fortsätt runt i hela gruppen tills alla har fått läsa upp sina påståenden.

Isbrytaren - högsta gemensamma nämnare

Tidsåtgång: Cirka 10 minuter

Gruppstorlek: 10–20 personer

- Skapa smågrupper med 3–5 personer i varje grupp.
- Varje grupp får fem minuter att försöka hitta gemensamma nämnare för gruppen. Till exempel att gruppen kanske har en gemensam hobby, att man sett samma film, alla har samma husdjur. Utmana gärna gruppen i att komma på så oväntade nämnare som möjligt!
- Bryt efter fem minuter och be grupperna att presentera sin högsta och mest oväntade nämnare.

Genomgång av praktiska frågor

Efter den inledande övningen är det bra att gå igenom praktiska saker om arbetet, såsom när det är dags för pauser, fika och lunch. Påminn också deltagarna om att de närsomhelst kan ställa frågor och att det är okej att närsomhelst avbryta sitt deltagande.

Om platsen är ny för deltagarna tänk på att även gå igenom:

- Var toaletterna finns.
- Väg till nödutgångar och återsamlingsplats, i händelse av till exempel brandlarm.
- Om det finns, berätta var extrarummet ligger, ifall någon skulle vilja dra sig undan.

Kom ihåg att presentera den person som deltagarna kan vända sig till om någon skulle börja må dåligt.

TIPS!

Använd den praktiska genomgången för att samla in samtyckesblanketterna, om du/ni inte har gjort det inledningsvis.

Sätta ramar

Att sätta upp ramar för deltagande handlar om att ge deltagarna kunskap om vilka rättigheter de har och vad det i praktiken innebär att delta. En inledande utbildning är ett sätt att säkerställa att er workshop är i linje med barnkonventionen och principerna för barns delaktighet. Beroende på deltagarnas ålder och förkunskaper kan en sådan utbildning beröra barnkonventionens praktiska innebörd. Det är viktigt att anpassa utbildningen så att den bidrar med nytta för ert gemensamma arbete. Överväg därför att inrikta utbildningen utifrån de frågor ni har valt. Den kan till exempel handla om hur socialtjänsten arbetar eller hur lagstiftningen ser ut kring specifika ämnen.

Det är även viktigt att skapa ett tryggt utrymme för deltagarna, både när det gäller själva arbetet och deras möjlighet att uttrycka sig. Prata därför om vad som är viktigt för dem när det gäller att arbeta i grupp, till exempel att respektera när någon annan pratar, att ha kul eller konkreta resultat av deras arbete.

För att skapa ett ramverk kring detta, rekommenderar vi att du genomför en eller flera värderingsövningar. Deltagarna kan till exempel få ranka vad de anser är viktigast i fråga om miljön för workshopen. Ett sätt att göra det är att använda en övning med värdeord för att sätta förhållningsregler för workshopen.

TIPS PÅ ÖVNING

Värderingsövning

Tidsåtgång: Cirka 10 min

Förberedelse: Skriv ut bilaga 2 och klipp ut värderingskortet. Varje deltagare ska ha 15 kort.

- Dela ut 15 värderingskort till varje deltagare.
- Låt var och en välja ut tre kort med de värderingar hen anser är viktigast att gruppen ska följa.
- Låt därefter varje deltagare i tur och ordning visa sina valda kort. De kort som flest deltagare har valt är gruppens starkaste ledord som arbetet ska utgå ifrån.

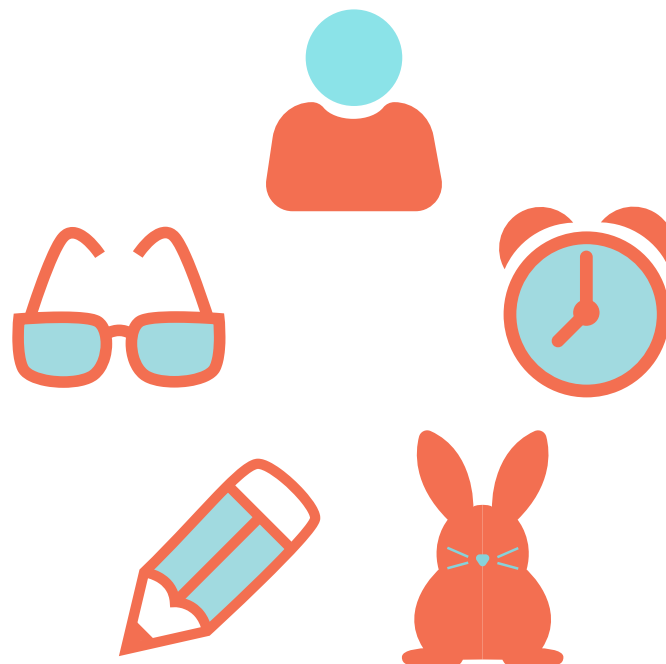
Värderingskortet hittar du i bilaga 2.

Introducera ämnet

I steg tre presenterar den som är mentor (och leder workshopen) arbetets mål och introducerar ämnet. Introduktionen kan till exempel bestå av att titta på en film, berätta om det valda ämnet eller diskutera begreppen tillsammans. Att introducera ämnet är en viktig del för att ge alla i rummet en gemensam grund, innan arbetet med det valda ämnet startar.

I detta steg är det också lämpligt att förhandla mandat och roller. Finns det någon i gruppen som vill leda diskussionen vidare, någon som vill hålla koll på tiden och målet för workshopen? Eller ska dessa uppgifter falla på mentorn? Med tiden kommer gruppen att kunna arbeta mer fritt och självständigt.

Välja metod

Hur ska vi arbeta tillsammans? I det här steget ska deltagarna välja en metod för arbetet. För att kunna göra det behöver ni ta fram underlag. Bjud in deltagarna att gemensamt välja vilken metod de önskar arbeta med, eller fråga ifall de har förslag på metoder. Ibland kan deltagarna behöva lite exempel på metoder. Till höger finns ett antal metoder att inspireras av.

När deltagarna har valt en metod för att samla in material, låt dem uttrycka sina tankar högt, eller i skrift (beroende på val av metod). Här kan de även själva välja grad av delaktighet. Diskussionen kan ledas av deltagarna själva, eller vid behov av en vuxen.

Verbala metoder:

- **Frågor och svar:** Uppmuntra till att ställa frågor om ämnet och ge dem tid att tänka och svara.
- **Diskussioner:** Ha öppna diskussioner där alla kan dela sina tankar och idéer om ämnet. Det kan bidra till att se olika perspektiv.
- **Berättelser:** Använd berättelser eller anekdoter relaterade till ämnet.
- **Brainstorming:** Uppmuntra till att brainstorma idéer och lösningar relaterade till ämnet.
- **Fallbeskrivning:** Förbered egna berättelser som gruppen sedan kan diskutera.
- **Intervjua:** Låt deltagarna intervjua varandra eller andra om ämnet.

Visuella metoder:

- **Bilder och illustrationer:** Använd bilder och illustrationer för att prata om ämnet.
- **Bildkort:** Bildkort med bilder och ord är ett bra sätt att lära sig nya ord och begrepp.
- **Videor och animeringar:** Samla in material genom att skapa korta filmer.
- **Fotoröst:** Låt dem ta egna fotografier som symboliserar ämnet och låt dem sedan förklara bilden.
- **Teckning med beskrivning:** Be dem rita en bild relaterat till ämnet och beskriva i text vad de har ritat.

Skrivmetoder:

- **Tankekartor:** Låt deltagarna börja skriva ämnet i mitten av pappret och sedan rita grenar som representerar olika aspekter och idéer.
- **Berättelser:** Låt deltagarna skriva en berättelse kring ämnet. Genom att skapa karaktärer och en handling kan de utforska ämnet på ett kreativt sätt.
- **Dagbok:** Be deltagarna att skriva en dagbok från perspektivet av någon som är involverad i ämnet.
- **Lista:** Göra en lista över viktiga punkter eller fakta om ämnet.
- **Dikt:** Skriva en dikt om ämnet.
- **Frågor och svar:** Låt deltagarna skriva ner frågor om ämnet och sedan försöka besvara dem.

Aktiva metoder:

- **Rollspel och simulering:** Låt deltagarna spela olika roller eller simulera situationer som är relaterade till ämnet.
- **Lekar:** Hitta på lekar kopplade till ämnet.
- **Musik:** Låt deltagarna beskriva ämnet med val av musik och sångtexter.
- **Utflykter och studiebesök:** Besöka platser som är relevanta för att få praktisk erfarenhet och insikt.
- **Experiment och praktiska övningar:** Diskutera ämnet genom att utföra experiment eller praktiska övningar.
- **Använda teknik och digitala verktyg:** Interaktiva appar och utbildningsspel i ämnet.

TIPS PÅ ÖVNING

Brainstorming - post-it-lappar

Tidsåtgång: 60 min

- Skapa små grupper med förslagsvis 2–4 i varje grupp.
- Grupperna får rita/skriva på post-it-lappar för att tillsammans diskutera och dokumentera frågeställningar.
- Efter 30 minuter får deltagarna lyfta diskussionen till helgrupp för att gemensamt diskutera vad de har kommit fram till.
- Låt sedan deltagarna granska det producerade materialet, diskutera och arbeta tillsammans för att nå en gemensam bild av den tänkta produkten.

VIKTIGT!

Var uppmärksam på när fokus skiftar. Se till att planera in raster, men låt också deltagarna själva få vara med och bestämma när gruppen behöver ta rast. Kanske behöver gruppen en längre paus där ni går ut och gör något tillsammans?

Analysera och bearbeta

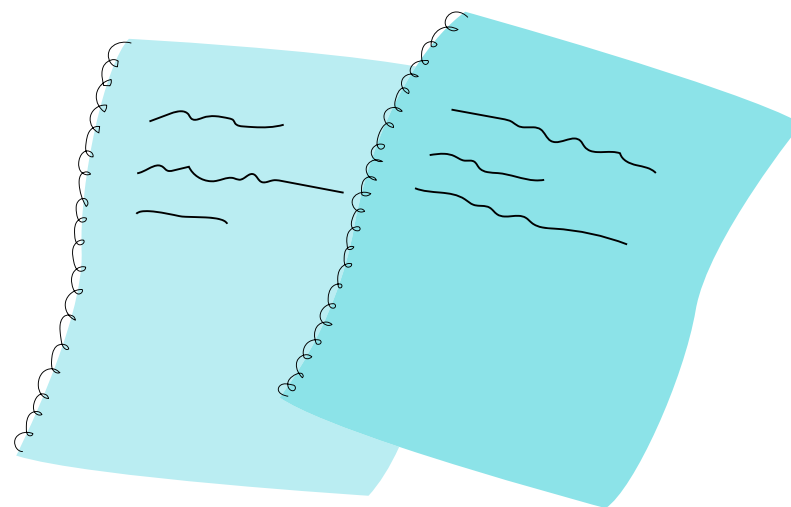

I det här steget finns en mängd material att analysera. Dataunderlaget kan vara insamlat i enkätform, diskussioner, via foton eller andra metoder. Materialet kan behöva kodas och struktureras upp, till exempel genom kvalitativa eller kvantitativa analysmetoder.

Att koda och tematisera ett innehåll betyder att titta på materialet som kommit in, läsa det flera gånger och forma det som kommit in till olika teman. Bjud därför in deltagarna på nytt för att se över föreslagna teman. Genom att låta gruppen delta kan du säkerställa att analysen av materialet är korrekt. Kanske tillkommer nya teman efter att deltagarna fått titta på materialet igen?

TIPS!

Bjud in en ny grupp barn och unga att delta i analysen. Kanske iakttar den nya gruppen något som ni tidigare inte sett. På det här sättet får arbetet ytterligare fördjupning samtidigt som ni får analysen prövad utifrån olika perspektiv.

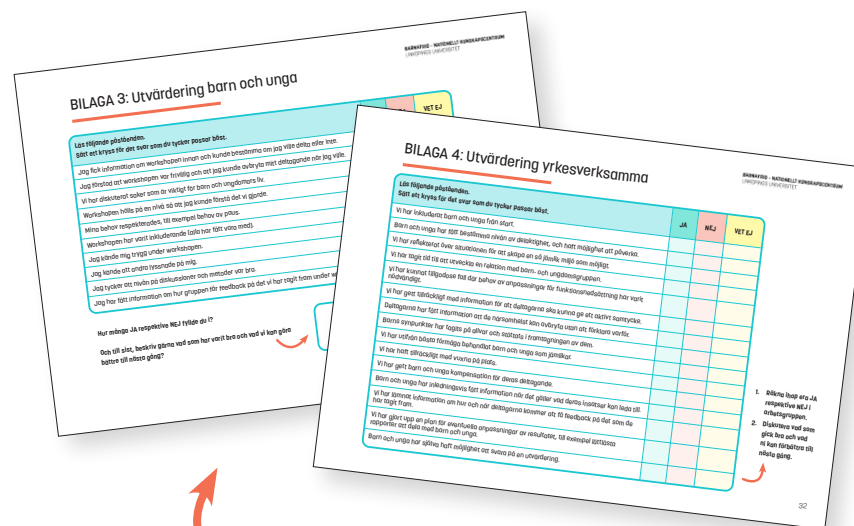
Utvärdera

Efter workshopen kan du med fördel kvalitetssäkra arbetet. Genom att utvärdera genomförandet får du till exempel veta mer om kvaliteten på det gemensamma arbetet, om arbetet skett under trygga och respektfulla former, om metoden har fungerat för alla deltagare och så vidare.

Ett sätt att utvärdera arbetet kan vara att tillsammans diskutera deltagarnas förväntningar inför arbetet, om de blivit uppfyllda och vad gruppen hade kunnat göra annorlunda. Det kan vara bra att ge deltagarna möjlighet att svara anonymt, till exempel genom ett frågeformulär som är anpassat utifrån deras ålder. I bilaga 3 finns en utvärderingsmall för barn och unga att inspireras av eller anpassa utifrån just ert projekt.

Även de vuxna som deltagit i arbetet ska delta i utvärderingen. I bilaga 4 finns en mall som ni kan använda för att utvärdera arbetet. Se även till att planera in tid för diskussion, så att ni tillsammans kan skapa ännu bättre förutsättningar för arbetet nästa gång.

Utvärderingarna hittar du i bilaga 3 och bilaga 4.

3 Återkoppling

När deltagarna har avslutat sitt arbete är det viktigt att de får ta del av resultatet. Se gärna till att upprepa denna information så att det blir tydligt för gruppen vad deras insatser kommer att leda till och hur resultatet ska användas. Återkopplingen till gruppen ska också beskriva dels på vilket sätt deras åsikter kommer att beaktas, dels hur deras medverkan har bidragit till att göra skillnad. Återkopplingen kan vara i form av:

- En sammanfattande rapport (om underlaget är en del av en stor rapport), skriven på ett lättillgängligt språk anpassat utifrån deltagarnas ålder och mognad.
- Återbesök med gruppen för att berätta hur arbetet tagits emot och fortskrider samt erhållna reaktioner på arbetet.
- Att gruppen får ta del av den färdiga produkten.

Det är även viktigt att ge information om hur resultatet sprids, hur det kommer användas för att förbättra situationen för barn och unga och eventuella konkreta förändringar som uppnåtts i första stadiet.

KOM IHÅG!

Det är lika viktigt att ge information om insatsen inte har lett till förändring och ge deltagarna en förklaring till varför.

AVSLUTANDE ORD

Att arbeta tillsammans med barn och unga är både en skyldighet och en investering. Genom deras delaktighet får vi tillgång till deras unika tankar, erfarenheter och visioner. I denna handbok har vi utforskat en möjlig väg mot ett mer inkluderande samhälle, där barn och unga är aktiva medskapare i stället för mottagare av beslut. Genom att inkludera dem i våra processer och projekt skapar vi mervärde, inte bara för dem själva, utan för hela samhället.

Barnkonventionens artikel 12 slår fast att alla barn och unga har rätt att vara inkluderade i beslut som rör dem. Det är inte bara en rättighet – det är en möjlighet. När vi aktivt lyssnar på barn och ungdomar och tar tillvara deras perspektiv får vi nya idéer, kreativitet och insikter. I utbyte ger vi dem verktyg att vara med och forma sin framtid.

Vi hoppas att du känner dig redo för att arbeta med barn och unga och att handboken ska ge vägledning i ditt arbete för att säkerställa alla barn och ungas rätt till delaktighet.

BILAGA 1: Checklista förberedelser

Säkert och tryggt deltagande

- Utdrag ur belastningsregister för samtliga anställda.
- Kända rutiner för orosanmälan, brott, incident- och riskrapportering.
- Samtliga medarbetare har läst och diskuterat Barnafrids handbok om barn- och ungdomsinkludering.
- Gör en budget (fika, mat, lokal och annan kompensation).
- Beroende på gruppens storlek, tre vuxna på plats varav en fungerar som observatör och resursperson.
- Boka och se till att lokalen är anpassad för barn och unga.

Se över logistiken

- Samla ihop/köp in material.
- Gör en presentation.
- Boka leverans av mat, fika och dryck.
- Besök lokalen, notera var nödutgångar och toaletter finns, eller om ytterligare anpassningar behöver göras.
- Kartlägg tekniskt behov och hjälpmedel.
- Ta reda på om det finns trådlöst nätverk, om genomförandet kräver tekniska resurser.
- Testa all teknik på plats.

Bjud in deltagare

- Fundera på/se över mångfald och reflektera över eventuell oavsiktlig exkludering.
- Skriv en riktad inbjudan med datum och tid.
- Se över behov av tolk eller andra anpassningar.
- Bekräfta deltagande.
- Skicka eller dela ut informationsblad i förväg, där mål och syfte med delaktigheten framgår tydligt.
- Skriv en agenda och dela den med deltagarna innan träffen, eller bestäm agendan tillsammans på plats.

BILAGA 2: Värderingskort

Värderingsövning

Skriv ut och klipp ut korten. Alla deltagare ska ha 15 kort var.

<p>SAMARBETE</p> <p>Det är viktigt att vara i en grupp där alla får möjlighet att påverka, på lika villkor, och i samarbete.</p> 	<p>EFFEKTIVITET</p> <p>Det viktigaste är att få påverka forskning och hur forskningsresultat används.</p> 	<p>EMPOWERMENT</p> <p>Det är viktigt att ha inflytande och påverka, och att försöka minska diskriminering och färdtryck.</p> 	<p>RESPEKT</p> <p>Det är viktigt att vi visar varandra respekt; att alla kan ha olika tankar, känslor, kunskap och erfarenhet.</p> 	<p>KVALITET</p> <p>Det viktigaste är att få bidra till forskning och kunskap med en hög kvalitet.</p>
<p>RÄTTIGHETER</p> <p>Att alla ska ha rätt att uttrycka sin mening och få komma till tals.</p> 	<p>ÖPPENHET</p> <p>Arbetet sker öppet, ärligt och flexibelt.</p> 	<p>VALIDITET/RELIABILITET</p> <p>Att vi skapar en pålitlig och bra kunskap.</p> 	<p>SJÄLVSTÄNDIGHET</p> <p>Att alla ska känna att de kan delta fritt utan att de blir styrda av de som bestämmer.</p> 	<p>VILKA FÅR HÖRAS</p> <p>Det är viktigt att alla blir hörda för att kunna bidra med kunskap som bättre beskriver verkligheten.</p>
<p>ANSVAR</p> <p>Att relationen mellan forskning och samhället blir tydlig. Ungdomar måste få delta i forskning som berör dem.</p> 	<p>TYDLIGHET</p> <p>Det är viktigt att det finns en tydlig kommunikation, med tydliga mål och processer.</p> 	<p>EVIDENSBASERAT</p> <p>Att gruppens erfarenheter och önskemål bidrar till att öka kunskapen.</p> 	<p>ETISKA VÄRDERINGAR</p> <p>Att alla som är med ska skyddas från kränkningar och skada.</p> 	<p>FÖRÄNDRING</p> <p>Det är viktigt att vi skapar kunskap som kan leda till förändring.</p>

BILAGA 3: Utvärdering barn och unga

Läs följande påståenden. Sätt ett kryss för det svar som du tycker passar bäst.	JA	NEJ	VET EJ
Jag fick information om workshopen innan och kunde bestämma om jag ville delta eller inte.	☐	☐	☐
Jag förstod att workshopen var frivillig och att jag kunde avbryta mitt deltagande när jag ville.	☐	☐	☐
Vi har diskuterat saker som är viktigt för barn och ungdomars liv.	☐	☐	☐
Workshopen hölls på en nivå så att jag kunde förstå det vi gjorde.	☐	☐	☐
Mina behov respekterades, till exempel behov av paus.	☐	☐	☐
Workshopen har varit inkluderande (alla har fått vara med).	☐	☐	☐
Jag kände mig trygg under workshopen.	☐	☐	☐
Jag kände att andra lyssnade på mig.	☐	☐	☐
Jag tycker att nivån på diskussioner och metoder var bra.	☐	☐	☐
Jag har fått information om hur gruppen får feedback på det vi har tagit fram under workshopen.	☐	☐	☐

Hur många JA respektive NEJ fyllde du i?

Och till sist, beskriv gärna vad som har varit bra och vad vi kan göra bättre till nästa gång?

BILAGA 4: Utvärdering yrkesverksamma

Läs följande påståenden. Sätt ett kryss för det svar som du tycker passar bäst.	JA	NEJ	VET EJ
Vi har inkluderat barn och unga från start.			
Barn och unga har fått bestämma nivån av delaktighet, och haft möjlighet att påverka.			
Vi har reflekterat över situationen för att skapa en så jämlik miljö som möjligt.			
Vi har tagit tid till att utveckla en relation med barn- och ungdomsgruppen.			
Vi har kunnat tillgodose fall där behov av anpassningar för funktionsnedsättning har varit nödvändigt.			
Vi har gett tillräckligt med information för att deltagarna ska kunna ge ett aktivt samtycke.			
Deltagarna har fått information att de närsomhelst kan avbryta utan att förklara varför.			
Barns synpunkter har tagits på allvar och stöttats i framtagningen av dem.			
Vi har utifrån bästa förmåga behandlat barn och unga som jämlikar.			
Vi har haft tillräckligt med vuxna på plats.			
Vi har gett barn och unga kompensation för deras deltagande.			
Barn och unga har inledningsvis fått information när det gäller vad deras insatser kan leda till.			
Vi har lämnat information om hur och när deltagarna kommer att få feedback på det som de har tagit fram.			
Vi har gjort upp en plan för eventuella anpassningar av resultatet, till exempel lättlästa rapporter att dela med barn och unga.			
Barn och unga har själva haft möjlighet att svara på en utvärdering.			

1. Räkna ihop era JA respektive NEJ i arbetsgruppen.
2. Diskutera vad som gick bra och vad ni kan förbättra till nästa gång.

REFERENSER

Alderson, P. (2000). Children as researchers. The effects of participation rights on research methodology. Christensen, P. & James, A. (red). *Research with children. Perspectives and practices*. London/New York: Falmer Press.

Chawla, L. (2001). Evaluating children's participation: seeking areas of consensus. (*PLA 42*), www.iied.org/g01959.

Cuevas-Parra, P. (2020). Co-researching with children in the time of COVID-19: Shifting the narrative on methodologies to generate knowledge. *International Journal of Qualitative Methods*, 19, 1609406920982135. doi: www.doi.org/10.1177/1609406920982135.

Fargas-Malet, M., McSherry, D., Larkin, E., & Robinson, C. (2010). Research with children: Methodological issues and innovative techniques. *Journal of Early Childhood Research*, 8(2), 175-192. doi: www.doi.org/10.1177/1476718X09345412.

Hart, R. (1992). Children's participation: From tokenism to citizenship. *UNICEF Innocenti Essays*, 4, 1-44. www.researchgate.net/publication/24139916_Children's_Participation_From-Tokenism_To_Citizenship (Hämtad 2024-09-17).

Hillén, S. (2013). *Forskning med och av barn*. I Johansson B. & Karlsson, M. (red.). Att involvera barn i forskning och utveckling. Lund: Studentlitteratur.

James A. (2007) Giving voice to children's voices: practices and problems, pitfalls and potentials. *American Anthropologist* 109: 261—272.

Kellet, M. (2005). Children as active researchers: a new research paradigm for the 21st century? www.oro.open.ac.uk/7539/1/MethodsReviewPaperNCRM-003.pdf (Hämtad 2024-09-17).

Korhonen, L., & Mattelin, E. (2023). Inclusion of children with refugee backgrounds in research. M. Roth, R. Alfandari, & G. Crous (red.), *Participatory Research on Child Maltreatment with Children and Adult Survivors* (pp. 113-127): Emerald Publishing Limited.

Landsdown, G. (2011). Every child's right to be heard: a resource guide on the UN committee on the Child general comment no. 12. www.searchlibrary.ohchr.org/record/13286?v=pdf (Hämtad 2024-09-17).

Larkin, H., Felitti, V. J., & Anda, R. F. (2014). Social work and adverse childhood experiences research: Implications for practice and health policy. *Soc Work Public Health*, 29(1), 1-16. doi: www.doi.org/10.1080/19371918.2011.619433.

Larkins, C. (2022). Listening, acting and changing UK policy with children: Learning from European examples and theories of children's agency. *Journal of the British Academy*, 12, 65-76. doi: www.doi.org/10.5871/jba/008s4.065.

Save the children. (2021). The Nine Basic Requirements for Meaningful and Ethical Children's Participation. www.resourcecentre.savethechildren.net/document/nine-basic-requirements-meaningful-and-ethical-childrens-participation/.

Shier, H. (2001). Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society*, 15, 107-117. doi: www.doi.org/10.1002/chi.617.

Sinclair, R. (2004). Participation in practice: making it meaningful, effective and sustainable. *Children & Society*, 18(2), 106-118. doi: www.doi.org/10.1002/chi.817.

Sommer, D., Pramling-Samuelsson, I., & Hundeide, K. (2010). *Child perspectives and children's perspectives in theory and practice*. Springer. doi: www.doi.org/10.1007/978-90-481-3316-1.

United Nations. (2009). *General Comment No. 12 on the rights of the child to be heard*. UN Committee on the Rights of the Child.

